

OSTRAVSKÁ UNIVERZITA V OSTRAVĚ

Prof. PhDr. Lenka Vaňková, Dr.
Filozofická fakulta
Katedra germanistiky
Reální 5
CZ-701 03 Ostrava 1

Oponentský posudek na habilitační práci

PhDr. Jiřiny Malé, CSc.

Filmrezension

Möglichkeiten textlinguistischer Realisierung einer Textsorte

Brno 2011, 265 s.

Předložená habilitační práce PhDr. Jiřiny Malé, CSc. se zaměřuje na textový útvar filmová recenze s cílem zachytit jeho charakteristické jazykové znaky a proměny, kterými prochází v současnosti.

Práce je členěna do šesti kapitol. Úvodní kapitola přináší pohled na dějiny filmu a na vývoj textových útvarů zabývajících se filmem. Autorka zde vychází z celé řady publikací věnovaných dané problematice a konfrontuje názory jednotlivých odborníků na dílčí aspekty spojené s historií filmu, komunikativní a estetickou funkcí hraných filmů, jazykem filmu a s filmovými žánry.

V první části druhé kapitoly objasňuje autorka svá teoretická východiska. Věnuje se vymezení pojmu „textový druh“: V německé lingvistice se termín „Textsorte“ používá poměrně často; v odborné literatuře najdeme řadu definic tohoto pojmu, přičemž většina z nich zdůrazňuje, že příslušnost textů k určitému textovému druhu je dána nejen jejich obdobným obsahem (a jeho uspořádáním, tj. makrostrukturou), ale i jazykovou formou (mikrostrukturou) a především společnou funkcí daných textů (viz s. 37). Vedle termínu „Textsorte“ se v pracích některých germanistů (např. Spáčilová 2000) objevuje také pojem „Texttyp“. „Texttyp“ (příp. u některých autorů „Textklasse“) může být chápán jako označení určité skupiny textových druhů, které vykazují jisté společné znaky. Nabízí se proto otázka, jaký je vztah mezi filmovou recenzí a recenzemi jiných uměleckých děl (např. literárních či hudebních). Již proto, že se Jiřina Malá této problematice dotýká v kapitole 2.3 *Kritik, Kunst- und Filmkritik in der journalistischen Praxis*, by zamyšlení nad vztahem typ/třída textů –

textový druh a recenze – filmová / literární/ divadelní / hudební recenze bylo možná vhodným doplněním uvedeného teoretického výkladu. Střídání označení „recenze“ / „kritika“ však nepovažuji za příliš šťastné řešení. Na užívání pojmu „kritika“ v souvislosti s uměleckými díly upozorňuje autorka na s. 38: sama dává přednost označení „recenze“ (zejména vzhledem k negativní konotaci slova kritika) a uvádí, že oba pojmy (kritika/recenze) chápe v práci jako synonyma. Stálé přecházení od pojmu „recenze“ k pojmu „kritika“ (viz např. s. 56-57, označení kapitoly 2.5.1. *Filmkritik in der traditionellen Qualitäts-Presse* a název následující kapitoly 2.6. *Filmrezensionen in „Neuen Medien“*) však působí poněkud matoucím dojmem.

V rámci druhé kapitoly, v níž si autorka všímá také aspektů, na které by se měla zaměřit zdařilá filmová recenze (viz s. 50), jsou uvedeny analýzy recenzí k filmu Jima Jarmusche ‚The Limits of Control‘ (česky ‚Hranice ovládnutí‘). Autorka srovnává recenzi publikovanou v ‚Neue Zürcher Zeitung‘, tedy v tradičním seriózním tisku, s recenzemi uveřejněnými v tzv. nových médiích, tedy na internetu, přičemž vedle německých textů podává analýzu i jedné z českých recenzí tohoto filmu. Zajímavé srovnání dokládá, že i v internetových recenzích najdeme variabilní jazykové vyjádření. Hodnocení filmu se ale liší: zatímco v ‚Neue Zürcher Zeitung‘ je film přijímán s nadšením, blíží se internetové recenze vkusu širokého publika a film hodnotí spíše negativně.

Následující kapitoly habilitační práce jsou zaměřeny na stylistický rozbor filmových recenzí.

V třetí kapitole vychází autorka z metody srovnávací stylistické textové analýzy a uvádí příklady jejích jednotlivých typů. Nejprve srovnává styl dvou vybraných recenzí s obecnou představou platnou pro daný textový druh (übertextueller Vergleich). Další typ srovnávací analýzy (intertextueller Vergleich) představuje autorka pomocí několika příkladů: srovnává českou a německou recenzi stejného filmu (‚Revolutionary Road‘/ ‚Die Zeiten des Auruhrs‘ / ‚Nouzový východ‘), recenze téhož filmu (‚My Big Fat Greek Wedding‘) uvedené v různých časopisech (‚Spiegel‘ a ‚Focus‘) a recenze různých autorů. Jiřina Malá zde demonstruje svoji schopnost detailní stylistické analýzy a poukazuje na různé možnosti realizace stejného textového druhu.

V posledních dvou kapitolách věnovaných srovnání prvků téhož textu (innertextueller Vergleich) se autorka zaměřila na makrostrukturu a mikrostrukturu textu.

V rámci čtvrté kapitoly si všímá jednotlivých stavebních prvků makrostruktury filmové recenze, jako titul, podtitul, vlastní text (zde se zaměřuje na úvodní odstavec a závěr), a na příkladech dokládá možnosti jazykové realizace jednotlivých prvků makrostruktury. Poněkud z řady vybočuje Kapitola 4.4. *Zitate und Anspielungen*: zde se dle mého názoru nejedná o

segment makrostruktury, ale spíše o jeden ze způsobů jazykového ztvárnění, a proto bylo vhodnější zařadit tuto část spíše do následující kapitoly věnované mikrostruktuře textu.

Tato obsáhlá kapitola je rozčleněna do několika podkapitol. Autorka zde nejprve v návaznosti na práci Thim-Mabrey uvádí různé skupiny vyjadřovacích prostředků typických pro filmové recenze z hlediska jejich funkce a věnuje svou pozornost sémantickým vztahům mezi jednotlivými výrazy. V další z podkapitol se zaměřuje na výrazové prostředky emocionality: ta hraje ve filmových recenzích důležitou roli. Obsáhlá podkapitola je věnována metaforice a frazeologii. V této části autorka prokazuje, že se velmi dobře orientuje v dané problematice. Je ale škoda, že nevyužila více materiálu ze svého bohatého korpusu a teoretické pasáže věnované metaforám a objasnění jednotlivých typů frazeologismů nedoplnila větším počtem příkladů z filmových recenzí. Ve větší míře se příklady ze zkoumaného korpusu objevují teprve v kapitolách zaměřených na funkci metaforiky a idiomatiky z hlediska koheze a koherence textu.

Celkově se dá říci, že při rozboru mikrostruktury textu dominuje zaměření na lexikální rovinu. To má jistě své opodstatnění, protože ve filmových recenzích se – jistě více než mnohých jiných textových druzích – uplatňuje rozmanitost lexikálního ztvárnění a zejména bohatá metaforičnost výrazu. Je ale škoda, že se rozbor gramatických prostředků omezuje jen na syntaktické stylistické figury. Za zmínku by určitě stály charakteristické rysy větné stavby (i v případě, že se v této oblasti žádné specifické zvláštnosti nevyskytují).

K předložené práci mám několik připomínek, které se týkají spíše formální stránky:

Má první připomínka se týká zkoumaného korpusu. Materiálovou základnou výzkumu je dle autorky obsáhlý korpus zahrnující celkem 470 textů o nových filmech a událostech s filmem spojených (filmových festivalech apod.). Základ korpusu tvoří texty o filmu z časopisu Spiegel z období 1995-2010, v plném zastoupení se objevuje ročník 2009. Více než polovinu (265) zkoumaných textů představují recenze, zbytek další filmové texty (filmová eseje, interview, portrét herce / režiséra, filmové zpravodajství), viz tabulka na s. 12. Několik recenzí je uvedeno v plném znění v textu práce (s. 77, 88-89, 92, 94), dalších 7 recenzí najdeme v příloze. V rámci kapitoly 2.7: *Typologie der Film-Texte* jsou vyjmenovány filmové recenze v užším slova smyslu (celkem 11 titulů), filmové eseje (celkem 12) a další typy filmových textů (celkem 9) publikované v časopise ‚Spiegel‘ v roce 2009. Z dalších médií (‚Focus‘, ‚Die Zeit‘) jsou uvedeny ojedinělé tituly. V seznamu literatury najdeme u primární literatury pouze odkaz: „Alle Filmrezensionen aus den Print- und Onlinemedien sowie andere

Film-Texte werden durchlaufend in der Studie angeführt“. Čtenář je proto odkázán na zdroje uvedené u jednotlivých příkladů. Z nich si ale těžko udělá ucelenou představu o zkoumaném korpusu. Domnívám se, že by k jeho lepšímu představení určitě přispěl přehledný soupis jednotlivých textů s uvedením základních údajů (např. médium, titul recenze, název recenzovaného filmu, strana, autor).

2. Některé informace se v textu opakují, viz např. kapitola 1.1.2. *Vorgehensweise* a kapitola 3.3. *Vergleich als Methode der stilistischen Textanalyse*. Vynechání redundantních údajů, příp. zestručnění výkladů, které mají někdy až příliš naučný charakter (zejména v kapitole 5.5. *Metaphorik und Phraseologie/Semantik*), by dodalo textu kompaktnější ráz.

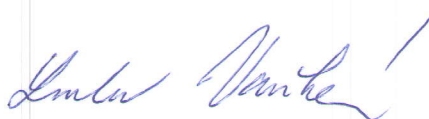
3. Text je zatížen celou řadou přímých citátů ze sekundární literatury, přičemž některé z nich zaujímají více než 10 řádků. Zkrácení citátů, příp. jejich parafrázování nebo shrnutí by rovněž podle mého názoru přispělo k větší celistvosti textu.

Shrnutí:

Práce PhDr. Jiřiny Malé, CSc. podává komplexní pohled na filmovou recenzi jako textový druh. V úvodních kapitolách umožňuje autorka vhled do problematiky filmového umění a filmové kritiky a na tomto pozadí předkládá analýzu jazykové realizace funkcí, které filmová recenze v dnešní době plní. Na příkladech v rámci srovnávací analýzy prokazuje schopnost vnímat a posuzovat jemné stylistické nuance textu a zachytit rozdílné znaky v realizaci daného textového druhu. V kapitolách věnovaných makro- a mikrostruktuře poukazuje na jevy typické pro filmové recenze: v tomto směru práce Jiřiny Malé nastiňuje možnosti dalšího výzkumu v této oblasti.

Práce splňuje standardní požadavky kladené na úroveň habilitačních prací v daném oboru.

V Ostravě dne 9. 7. 2012

Prof. PhDr. Lenka Vaňková, Dr.